

17.9.2009

Näkökohtia ja kannanottoja maahanmuuttajaoppilaiden opetuksesta

Työryhmä:

Outi Rinne
Perusopetuspäällikkö
Turun opetustoimi

Annika Hongisto
rehtori
Turun Normaalikoulu

Johanna Järvinen
monikulttuurisen opetuksen suunnittelija, vs. rehtori
Turun opetustoimi

Riitta Mursula Inananen
vs. monikulttuurisen opetuksen suunnittelija
Turun opetustoimi

Tarvitaan

- Tehokasta suomen kielen opetusta
- Kielellistä tukea kaikissa oppimistilanteissa
- Koulunkäyntitaustan puutteellisuudesta johtuvaa tukea
- Oppimisvalmiuksien kehittymättömyydestä johtuvaa tukea
- Oppimispolun suunnitelmallista rakentamista
- Maahanmuuttajan oman äidinkielen opetuksen aseman parantamista
- Perheiden tukemista, jotta perhe voisi tukea lastensa koulunkäyntiä.
- Vapaa-ajantoiminnan kehittämistä asuinalueille ja koulujen yhteeseen
- Oppilasarvioinnin kehittämistä
- Joustavia ratkaisumalleja

Suomi toisena kielenä –opetuksesta

- Aloitus jo varhaiskasvatuksessa
- Suomi toisena kielenä –opetuksen resursointiin tarvittaisiin korvamerkitty valtion lisätuki. Tällä hetkellä sitä on vain maahanmuuttajan tukiopetuksessa. Tämän tukiopetusresurssin käyttö on satunnaista eikä ole riittävän suunnitelmallista tai tehokasta.
- S2-opetuksen kelpoisuus on tällä hetkellä vain äidinkielenopettajalla. Äidinkielen ja vieraan kielen opettamisen näkökulma on täysin eri. Äidinkielenopettajien koulutukseen tulisi sisällyttää suomi toisena kielenä -didaktiikan opintoja ja luokanopettajakoulutukseen monialaisiin opintoihin suomi toisena kielenä –opintoja kaikille ja lisäksi

erikoistumismahdollisuus. Kelpoisuusehtoja tulisi tarkistaa siten, että alakoulussa luokanopettaja olisi kelpoinen samoin perustein opettamaan suomea toisena kielenä kuin esim. englantia vieraana kielenä. Lähes jokaisessa koulussa on nykyään S2-oppilaita, mutta ei välttämättä erillistä S2-opettajaa.

- Valmistavan opetuksen rahoituksen pidennys oli hyvä uudistus. Valmistavan opetuksen opettajakelpoisuudet ovat määrittelemättä valtakunnallisesti. Oikeus valmistavaan opetukseen tulisi antaa myös muualta Suomesta muuttaville, jotka ovat olleet normaalissa perusopetuksessa, koska paikkakunnalla ei ole annettu valmistavaa opetusta eivätkä muuttohetkellä ole vielä saavuttaneet riittävää taitotasoa.
- Maahanmuuttajaopetuksessa (S2, äidinkielen opetus, katsomusaineet ym.) tulisi hyödyntää etäopetusta nykyistä enemmän. Sitä voidaan antaa esim. harvaan asutuille seuduille, jossa ei ole mahdollisuutta palkata erillisiä opettajia, eikä opettajavoimia paikkakunnalta löydy. Etäopetusta voidaan antaa myös ison kaupungin eri koulujen välillä yksittäisten oppilaskuljetusten välttämiseksi.
- S2-oppimäärän arviointia tulee kehittää ja arviointikriteereitä tarkentaa.

Kielellistä ja taidollista tukea kaikissa oppimistilanteissa

- Kouluissa, joissa on merkittävä määrä maahanmuuttajataustaisia oppilaita, tulee jokaisen työntekijän tiedostaa olevansa kielellinen tukihenkilö. Asennetasolla sen pitää olla normaali toimintatapa. Pitää hyväksyä, että kielellinen kehittyminen vaatii aikaa.
- Erillisen tukiresurssin avulla ryhmiä voidaan pienentää tai opetusta eriyttää niissä aineissa, joissa käsitteistö vaatii selittämistä ja kielen vaikeus tulee esteeksi (matematiikan sanalliset tehtävät, reaaliaineet ym.). Samoin voidaan paneutua perustaidoissa esiintyvien puutteiden korjaamiseen ja tukea opiskelunvalmiuksia. Maahanmuuttajavaltaisilla asuinalueilla ei sen sijaan voida rajoittaa maahanmuuttajataustaisten oppilaiden määrää luokissa, koska oppilailla on oikeus lähikouluunsa ja heitä pitäisi siinä tapauksessa kuljettaa muihin kouluihin. Kaupunkien tulee huolehtia tasapainoisesta asuttamispolitiikasta.
- Tukiovetusressurssin käyttöä voitaisiin ohjata tehokkaammin. Nykyinen raportointikäytäntö ohjaa tuen sattumanvaraiseen suunnittelemattomaan käyttöön. Iso osa oppilaista ei saavuta 4 vuodessa riittävää taitotasoa, vaan tukea tarvitaan laajemminkin ja pitempään ja jopa osalle niistä, jotka ovat syntyneet Suomessa.
- Omakieliset opettajat ja omakieliset koulunkäyntiavustajat voivat selittää käsitteitä ja sisältöjä ja antaa tukea riittävien perustaitojen saavuttamisessa ja edistää opiskelunvalmiuksia.
- Rehtoreita tulee kouluttaa oppilaan tarpeista lähtevien joustavien järjestelyjen käyttöön.
- Oppimissuunnitelman avulla tulee opetusta suunnitella oppilaan lähtökohdista painottaen keskeisiä sisältöjä.

Oppimispolun suunnitelmallinen jatkumo

- edellyttää hyvää tiedonsiirtoa nivelvaiheiden yli
- Ohjauksessa tulee ottaa huomioon oppilaiden kielelliset ja yksilölliset tarpeet
- Kouluilla on riittävä tieto perusopetuksen päättävien oppilaiden taitotasosta. Erillisiä lisätetstauksia ei tarvita, vaan sellaisia opiskelumuotoja, joissa kielellinen kehittyminen jatkuu esim. ammatillisten opintojen yhteydessä.
- Lisävuosi on mahdollinen perusopetuksen lisäluokalla. Tämä ei kuitenkaan ole riittävä tuki sellaisenaan niille, jotka ovat tulleet Suomeen perusopetuksen myöhäisessä vaiheessa ja

joiden kielitaito ja todistusarvosanat kaipaavat voimallista kehittämistä. Esim. joustavan perusopetuksen tapainen käytännönläheinen lisäluokka (JOPO), jossa on mahdollisuus tehokkaaseen suomen kielen opiskeluun ja opiskelumotivaation tukemiseen on tarpeen perinteisen lisäopetuksen rinnalla.

- Lukioon suuntaavaa lisäopetusta annetaan tavallisilla lisäopetusluokilla. Myös näillä S2-opetukseen ja kielelliseen tukeen tulee panostaa.
- Lukioiden S2-opetusta tulee lisätä ja opettajien eriyttäviä taitoja tulee kehittää.
- Ammatilliseen jatkokoulutukseen tulee olla pääsy kaikilla perusopetuksen päättäneillä riippumatta saavutetusta kielellisestä tasosta. Kieltä voi opiskella työssä oppimisen yhteydessäkin. (Esim. 12-vuotinen oppivelvollisuus) Tukitoimien tulee jatkaa toiselle asteelle siirryttäessä.
- Tarvitaan erillinen nivelvaiheen opinto-ohjaaja tukemaan yläkoulujen oppilaanohjaajia ja ohjaamaan runsaasti erityistä tukea tarvitsevia ja poikkeuksellisen suuressa syrjäytymisvaarassa olevia perusopetuksen päättöluokalta toisen asteen opintojen pariin. Seuranta alkukeväästä (9. tai 10. lk) ainakin syyslukukauden puoliväliin asti.
- On päästävä eroon tilkkutäkkimäisyydestä ja hankerahoituksella aikaan saaduista lyhytaikaisista koulutuksista. Kaikille tulee taata perusrakenteessa yksilölliset tarpeet huomioon ottava oppimispolku. Hankerahoitusta tulee käyttää vain uusien toimintamallien kehittämiseen.
- Koulutuksen järjestäjien tulee pystyä riittävän joustavasti vastamaan opiskelijoiden erityisiin koulutustarpeisiin.
- Myöhään perusopetukseen tulleiden oppilaiden taitotaso ei usein ole riittävä vuoden kestävä valmistavan opetuksen jälkeen. Perusopetuksen suorittamiseksi loppuun tarvitaan joustavia järjestelyjä.

Oppilasarvioinnin kehittäminen

- Joustava näytönanto ja arviointipalautteen antaminen tulisi kirjata tarkemmin opetussuunnitelmaan
- Tarvitaan täydennyskoulutusta opettajille joustavan näytönantomahdollisuuden käyttöön ja arviointipalautteen antamiseen.
- Perusopetuksen normaalien päättöarviointikriteerien käyttö ei sovellu myöhäisessä vaiheessa maahan muuttaneiden kielitaidottomien (mahdollisesti myös lukutaidottomien) oppilaiden arviointiin.

Maahanmuuttajan äidinkielen opetus

- Maahanmuuttajan äidinkielen opiskelun asemaa tulee parantaa ja opetusjärjestelyjä kehittää. Maahanmuuttajan äidinkielessä pitäisi voida suorittaa opetussuunnitelmaan kirjattu perusopetuksen maahanmuuttajan äidinkielen oppimäärä, josta annettaisiin myös todistusarvosana. Opetussuunnitelmaa tulee kehittää tältä osin. Suomi tarvitsee eri kielten todellisia osaajia.
- Opettajien kelpoisuuskriteerit tulee määritellä ja täydennyskoulutusta järjestää.
- Opetushallituksen tulee kehittää oppimateriaaleja valtakunnallisesti. Tällä hetkellä oppimateriaalin tuottaminen ja hankinta on liiaksi yksittäisen opettajan oman aktiivisuuden varassa.
- Maahanmuuttajakielten asemaa voisi parantaa myös tarjoamalla niitä vapaaehtoisena tai valinnaisena aineena muillekin. Näin etenkin isoissa valtakielissä.

Perheiden tukeminen

- Koulu voi osaltaan edistää kontaktien syntymistä maahanmuuttajaperheiden ja valtaväestöön kuuluvien kesken kannustamalla ja ottamalla perheitä mukaan luokkatoimintaan tai oppilaiden harrastustoimintaan. Esimerkkinä tästä voidaan mainita ompelukerho äideille ja tyttärille, teknisen työn kerho isille ja pojille, perhefoorumitapahtumat (vanhempien omaehtoista toimintaa lasten liikuntaharrastuksen hyväksi), piha- tai maalaustalkoot koululla.
- läksyjen lukemisen ohjaaminen (koulunkäyntiavustajat, kerhotoiminta, 1.-2. luokkien iltapäiväkerho, maahanmuuttajayhdistykset)
- Omakieliset vanhempainillat ja keskustelutilaisuudet
- Monikulttuurinen koulu voi työllistää avustajaharjoittelijoina joitakin ulkomaalaistaustaisia henkilöitä, joiden suomen kielen taito kehittyy samalla. Harjoittelu antaa mielekästä toimintaa ja edistää kotoutumista.
- Tulkkipalvelut on turvattava
- Huoltajien erityistaitoja voidaan hyödyntää koulun toiminnassa (koulun kulttuuritapahtumat, teemapäivät, kansainväliset aiheet eri oppiaineissa, kerhotoiminta).

Vapaa-ajan toiminta

- Maahanmuuttajataustaiset vanhemmat eivät usein vie lapsiaan koulun ulkopuoliseen harrastustoimintaan mukaan joko siksi, että eivät tiedä mahdollisuuksista tai siihen ei ole varaa tai matkat harrastuksiin ovat liian pitkiä. Siksi lähikoulun tulee tarjota harrastusmahdollisuuksia.
- Kerhotoimintaa kouluille on saatu POP-rahoilla, hankerahoituksella, yhteistyöllä kolmannen sektorin kanssa, yhteistyöllä eri hallintokuntien kanssa (kulttuuritoimi, nuorisotoimi, liikuntatoimi). Toiminnan kehittäminen ja yllä pitäminen vaatii aktiivista työtä, rahoitusta ja koulujen muuttamista asenneilmapiiriltään avoimemmiksi toimintaympäristöiksi.